

Україна у фокусі

5 – 11 травня

2014 року

ЗМІСТ

<i>I. Огляд політичних подій за тиждень.....</i>	<i>3</i>
<i>II. Аналітична довідка.....</i>	<i>6</i>
<i>ШАНСИ НА СТАБІЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ДОНБАС, ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ ТА РОЛЬ РОСІЇ.....</i>	<i>6</i>

І. Огляд політичних подій за тиждень

5
травня

2 травня в Одесі відбулися сутички між сепаратистами, озброєними вогнепальною зброєю, і проукраїнськими активістами, під час яких загинули кілька активістів. У відповідь на агресивний наступ сепаратистів активісти розгромили їхній табір, а самі сепаратисти забарикадувалися в Будинку профспілок, де розпочалася пожежа. За інформацією МВС України, в Одеській області в результаті заворушень загинули 43 особи і майже 200 дістали поранення.

У Харкові, Луганську та Донецьку тривають заворушення – проросійські бойовики і диверсійні групи б'ють прихильників єдності України, періодично захоплюють обласні адміністрації та місцеві управління правоохоронних органів.

На сході України триває Антитерористична операція. За словами керівника прес-служби СБУ Марини Остапенко, активна частина АТО була припинена на свята, але з початку тижня ці дії відновилися. Головне завдання Антитерористичного центру СБУ - тримати периметр і не допустити переходу ескалації зі східних в інші регіони України.

Лідера кримських татар Мустафу Джемілева не пустили до Криму. На зустріч до нього вийшло близько 2 тисяч кримських татар на чолі з головою Меджлісу кримськотатарського народу Рефатом Чубаровим, але перетнути російський пункт контролю «Армянськ» йому так і не дозволили. Прокурор Криму Наталія Поклонська вимагає відкрити кримінальні провадження проти кримських татар за зустріч Мустафи Джемілева в Армянську і погрожує ліквідувати Меджліс. В свою чергу Мустафа Джемілев заявив, що має намір подати позов до Європейського суду з прав людини.

Під час проведення антитерористичної операції під Слов'янському загинуло чотири людини з боку сил МВС, близько 30 поранених. Українським силовикам протистояли близько 800 бойовиків. Противник також зазнав серйозних втрат. Напередодні, 4 травня, українські силовики знищили 17 терористів.

6
травня

Голова Генпрокуратури Олег Махніцький заявив, що події в Одесі були спланованою акцією, в якій сепаратистам допомагали міліціонери. Махніцький зазначив, що бандити і міліція носили червоні пов'язки, що свідчить про попередній умисел, крім того, під час штурму відділку, де знаходилися затримані сепаратисти, міліціонери відкрито виявили бездіяльність.

Міністр внутрішніх справ України Арсен Аваков пояснив, що повільні темпи із зачистки Слов'янська від терористів пов'язані з тим, що бойовики, чинячи збройний опір, ховаються за мирним населенням, тим часом як військові не можуть стріляти по мирному населенню. Під час останньої АТО в Слов'янську 8 осіб загинуло і 16 поранено.

Якби вибори президента України відбулися найближчої неділі, більше третини українців підтримала б позафракційного народного депутата Петра Порошенка. Про це свідчать результати опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова. За нього проголосувало б 47,7% із тих, хто збирається взяти участь у виборах і вже визначився зі своїм вибором, тим часом, як за лідера «Батьківщини» Юлію Тимошенко готові віддати свої голоси 14,8%. Третє місце у рейтингу потенційних президентів посів позафракційний народний депутат Сергій Тігіпко, за якого проголосувало б 6,7% виборців.

Народні депутати не підтримали пропозиції провести всеукраїнський референдум 25 травня разом з достроковими виборами президента України. За словами заступника голови Адміністрації президента Андрія Сенченка основна аргументація була пов'язана з тим, що будь-який референдум можна проводити, коли є впевненість у тому, що є всі умови для волевиявлення громадян, але не під дулами автоматів.

Фракцію Компартії видалили із закритого засідання Верховної Ради, де обговорювався перебіг антитерористичної операції. Основна причина – Комуністична партія України бере активну участь в бунті сепаратистів на Донбасі.

7
травня

СБУ отримала докази підготовки та координації російською стороною заходів з проведення у східних областях України так званого референдуму зі створення «Донецької народної республіки» з заздальгідь відомими результатами. Про це повідомили в прес-службі СБУ. Про це, зокрема, свідчить запис розмови керівника руху «Русское единство» О. Баркашова (м. Москва) з лідером незареєстрованої організації «Православний Донбас» Д. Бойцовим (м. Донецьк), в якій Бойцов просить підтримки російських військових для успішного проведення так званого референдуму 11 травня. Натомість Баркашов пропонує сфальсифікувати результати опитування, «намалювавши 100% «за».

Україна отримала перший транш від Міжнародного валютного фонду у розмірі 3,2 млрд дол. З цієї суми понад 1 млрд дол. буде направлений на поповнення золотовалютних резервів. Як відомо, Рада директорів МВФ схвалила надання Україні дворічного кредиту за програмою «стенд-бай» розміром 17,01 млрд дол. для підтримки економічної програми українського уряду з відновлення макроекономічної стабільності і забезпечення економічного зростання.

Володимир Путін закликав прихильників федералізації на південному сході України перенести запланований на 11 травня референдум про самовизначення регіонів. Таку позицію він виявив після зустрічі з чинним головою ОБСЄ Дідьє Буркхальтером. Крім того, глава російської держави зазначив, що вважає вибори президента в Україні рухом у правильному напрямку, проте громадяни країни повинні заздальгідь знати, якою буде конституційна реформа. Експерти оцінюють такий поворот у поведінці Путіна як хитрим ходом Кремля.

8
травня

Проросійські сепаратисти на сході України заявили, що вони не мають наміру переносити референдум про незалежність. Така інформація з'явилася у російських ЗМІ. За словами одного з лідерів самопроголошеної «Донецької народної республіки» Дениса Пушіліна, Народна рада ухвалила одностайне рішення дати референдуму не переносити.

9
травня

У Маріуполі українські військові, визволяючи від сепаратистів міський відділ міліції, зіткнулися з жорстким протистоянням. Загибло щонайменше 20 терористів, серед військових – чотири загиблих.

11 травня

У Донецькій та Луганській областях пройшов псевдореферендум про статус регіону, котрий організували озброєні сепаратисти. На голосування винесено одне запитання – чи підтримуєте ви акт про державну незалежність «Донецької народної республіки». Зокрема, за словами прес-секретаря «Центральної виборчої комісії Луганської області» Василя Нікітіна явка на 18.00 по місту становила 76%, по Луганській області – 79%. В свою чергу в. о. голови Луганської обласної державної адміністрації Ірина Верігіна заявила, що жителі Луганської області відкинули незаконний референдум терористів. Так, у низці районів завдяки консолідації місцевої влади і народу не відкрилося жодної «дільниці».

У Донецькій та Луганській областях триває референдум (територіальне опитування) «За мир, порядок і єдність з Україною!». За даними екзит-полів, близько 70% громадян, які взяли участь у плебісциті, на питання «Ви за збереження вашої територіальної громади у складі України і возз'єднання з Дніпропетровською областю?» відповіли ствердно.

На Донбасі почалася чергова активна фаза Атитерористичної операції. Про це повідомив керівник Центру військово-політичних досліджень, координатор групи «Інформаційне опір» Дмитро Тимчук. За його словами, активні дії силовиків охоплюють нині Слов'янськ й інші населені пункти регіону, де окопалися проросійські терористи.

Один із лідерів донецьких сепаратистів Роман Лягін, який відповідає за підрахунок голосів, заявив, що явка на так званий «референдум» склала 74,87%. За словами Лягіна, у Донецькій області 89,07% проголосували за визнання самопроголошеної ДНР, проти 10,19%, ще 0,74% «бюлетенів» зіпсовані. Попри те, що у Донецькій області проживає 3,35 мільйона виборців (21 виборчий округ, де має працювати 2425 виборчих дільниць), бюлетені вже підраховали. Лягін пояснив, що така оперативність пов'язана з напруженістю ситуації.

II. Аналітична довідка

ШАНСИ НА СТАБІЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ДОНБАС, ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ ТА РОЛЬ РОСІЇ

Відновлення стабільності на теренах всієї України тануть з кожним тижнем, але, незважаючи на це, вони все-таки ще є. Цей процес буде болісним і довгим, але в короткостроковій перспективі потенційну успішність цього процесу на пряму визначатимуть кілька факторів: доля сепаратистського руху на Донбасі, президентські вибори в Україні (як саме вони пройдуть і чи пройдуть взагалі бодай на якійсь частині Донбасу), а також те, чи змінить свою позицію у цій грі Росія.

Подальша дестабілізація – чи це єдиний сценарій для Донбасу?

Донбас продовжує залишатися найбільш гарячою точкою на карті України. Незважаючи на організацію псевдореферендумів про проголошення Донецької та Луганської народних республік, це становить собою лише ширму, яка прикриває загальну мету - продовжити дестабілізацію та ескалацію напруженості в регіоні. Підтвердженням цього є метаморфози, які відбулися з основними вимогами протестувальників: від ідеї федералізації України та статусу другої державної для російської мови – до проголошення незалежності Донецької та Луганської областей і їх виходу зі складу України. Відтак, від вимог, щодо яких був шанс на легальне і компромісне рішення в результаті переговорів, відбувся перехід до радикальних, незаконних та сепаратистських за своїм змістом ідей. Компроміс одразу став неможливим, бо очевидно, що одна

сторона виходитиме з принципу непорушності кордонів України, а друга – якраз до цього і прагнучиме. Отже, ескалація ситуації в регіоні, позбавлення центральної влади будь-якого контролю над регіоном та збільшення розбрату серед місцевих жителів видаються тактичними цілями, що їх намагаються реалізувати прибічники сепаратистського сценарію. Зважаючи на те, що прихильники виходу областей зі складу України і їх приєднання до сусідньої Росії становлять меншість як в Донецькій (28%), так і Луганській (30%) областях порівняно з тими, хто це не підтримує (52% у кожній області), атмосфера страху, хаосу та поширення бандитизму лише сприяє тому, аби думка більшості була непомітною. Фізичних і технічних можливостей провести псевдореферендуми, нехай і за форматом кримського «волевиявлення», на Донбасі не було. Саме тому навіть створення

ілюзії масового голосування не вийшло.

На сьогодні проблема стабільності на Донбасі (а через нього – і в усій Україні) пов'язана вже не з переговорами щодо державного устрою та принципів державного управління. Проблемою номер один є відновлення правопорядку в регіоні, де рух за відокремлення від України на практиці означає масові правопорушення, злочини проти прихильників єдиної України і безкарність. Саме в цьому – відновленні спокою та правопорядку нині зацікавлена значна частина жителів регіону, яка або відверто не підтримувала сепаратистські ідеї, або зі страху трималася осторонь будь-яких активних дій. Розгул бандитизму був найбільш поширеною причиною тривоги у Донецькій області (тривогу поділяли 52% місцевих мешканців) і однією з найбільш поширених – у Луганській (30% населення). Окрім цього, для регіону надзвичайно важливим є фактор економічної стабільності. Тому саме це – наведення порядку відповідно до букви закону і

визначення економічної перспективи для регіону – є фактично єдиною можливістю центральної влади відновити контроль над регіоном і виправдати застосування силових дій, що є на сьогодні вже неминучим, на жаль. Початок операції збройних сил і силових структур з відновлення контролю над Донбасом саме в день проведення псевдореферендуму є болючим, але необхідним елементом відновлення порядку і законності в регіоні. Шанси на це є, але на сьогодні вони мізерні, тому якщо Донбас лишиться в складі України, він на довгі роки залишатиметься регіоном з несприйняттям Києва як ядра легітимної політичної системи, як екзистенційного політичного та ідеологічного ворога, який нібито завадив оманливому «волевиявленню» мешканців Донбасу. Цей процес легітимізації нових політичних реалій в очах жителів Донбасу, які щиро хотіли позбавитися контролю центральної влади, проходить дуже проблематично і довго.

Президентські вибори:

без Донбасу можливі, але наскільки доцільні?

Вибори президента 25 травня в Україні, звичайно, відбудуться навіть за умови, що можливості проводити їх на більшості території Донбасу не буде. Втім, головним є не технічне питання «вдасться чи не вдасться провести голосування на Донбасі», а питання доцільності і

змістовності таких виборів. Мається на увазі, що цьогорічні президентські вибори виконують особливу роль. По-перше, вони мають легітимізувати новий політичний порядок в Україні, який сформувався після Майдану, втечі Януковича і зміни форми правління.

По-друге, вони мали б виконати роль консолідації країни, адже вибори нового глави держави в таких кризових умовах – це платформа, яка має об'єднати виборців всіх регіонів у їх прагненні визначити нового очільника держави. Якщо в Донецькій і Луганській областях вибори не відбудуться, то це не завадить визначити їх результат по Україні загалом і оголосити переможця. Але в таких умовах, ані перша, ані друга ціль цих президентських виборів досягнута не буде. Легітимація нового політичного порядку не буде повною, якщо найбільш проблематична територія держави не брала участі у виборах. Консолідації навіть на основі самого факту участі у цих виборах також не відбудеться. Тобто, без виборів на Донбасі сподіватися на врегулювання та стабілізацію ситуації в Україні загалом у короткостроковій перспективі не варто. Зрив президентських виборів на Донбасі був тактичною метою учасників сепаратистського руху. Проголошення незалежних республік і проведення псевдореферендумів – це один з

інструментів якраз зриву виборів голови держави і новий виток у подальшій ескалації ситуації. Можливо, розуміння саме цієї небезпеки і особливої ролі виборів саме на крайньому Сході і змусило центральну владу активізувати антитерористичну операцію і наступ силових структур, з тим аби не допустити проведення так званого референдуму, навіть якщо він повністю є нелегальним.

Але варто зазначити, що ймовірність повного відновлення порядку на території Донбасу до 25 травня є мізерною, а відтак вірогідний прогноз полягає в тому, що вибори можуть відбутися лише на лічених дільницях на Півночі Луганської області (умовно – проукраїнській) і частині Донецької (передовсім – у шахтарських селах і невеликих містечках, бо шахтарі не поділяють сепаратистських настроїв). Тож президентські вибори практично не мають шансів бути повноцінними на Донбасі, адже неможливо за 2 тижні ані ліквідувати всі осередки озброєного сепаратистського опору, ані, тим більше, переконати ту частину населення, яка більше не бачить себе в складі України.

Позиція Росії: чи варто очікувати на зміни?

Специфіка ситуації на Донбасі полягає не тільки в тому, що рух за федералізацію (начебто) перетворився на озброєний терор двох областей з метою нівелювати будь-який вплив Києва на регіон,

але і в тому, як пересічні прихильники сепаратистського сценарію бачать роль Росії у цьому процесі. Зокрема, населення, що підтримує розкол України, основні свої сподівання покладає на

повторення на Донбасі кримського сценарію – тобто, приєднання регіону до Російської Федерації після оголошення результатів псевдореферендумів. Саме тому наступним кроком, за замислом сепаратистів, має стати другий референдум – про приєднання самопроголошених народних республік до Росії. Ось тільки реальна позиція Росія та її конкретні кроки не дають підстав вважати ці сподівання сепаратистів реалістичними. По-перше, на відміну від ситуації з Кримом, Кремль не давав Донбасу такого чіткого сигналу про те, що позитивні результати чи то першого, чи то другого «референдуму» будуть основою для приєднання цього регіону до Росії. По-друге, на дипломатичному рівні Кремль зробив ставку на відмежування луганських і донецьких сепаратистів і заперечення будь-якого російського впливу на них. Заклик Володимира Путіна про відкладання дати референдуму (до якого на Донбасі не дослухалися) є свідченням того, що Москва прагне показати Заходу: ми за мирне врегулювання кризи на Донбасі, за діалог Києва і Донбасу, за чесне волевиявлення в мирних і спокійних умовах і навіть (вперше!) за проведення президентських виборів. Це означає на практиці, що після такого політичного реверансу в бік ЄС і США (які готові до застосування третього пакету санкцій щодо Росії), Москва не може в короткостроковій перспективі дозволити собі

кардинально змінити позицію і заявити про свою готовність приєднати до Росії Донбас за прикладом Криму.

У таких мовах найбільш ймовірним для Донбасу постає такий розвиток подій, за якого ані перший, ані другий референдуми не будуть достатнім аргументом для Росії, аби змусити її офіційно змінити свою лінію поведінки і розширити свої кордони, включивши Донецьку і Луганську області до свого складу. Отже, найбільш вигідним для Росії, яка намагається дещо «відбілити» свій імідж перед Заходом зараз, був би варіант, коли Донбас «застряг» би між Україною та Росією, як Придністров'я-2014, як «сіра зона», яка контролюється лише тими, хто має зброю в руках, і не боїться жодного покарання за свої дії. Перетворення Донбасу на територію хаосу і беззаконня – це оптимальний варіант для Росії, яка і приєднати Донбас не може слід за Кримом, але не хоче допустити відновлення стабільності в регіоні, а відтак і у всій Україні. Єдиною проблемою у цій нескладній схемі залишається позиція щирих прихильників від'єднання Донбасу від України, а також активних учасників сепаратистського руху. Перші не бачать очевидних факторів і відмовляються вірити у невідповідність і неможливість будь-яких активних дій РФ з приєднання Донбасу. Відмовляються визнавати, що відсутність сигналів з боку Кремля в цьому разі чітко означає відсутність намірів приєднати Донбас. А це

свідчить про те, що в разі неспроможності Києва відновити контроль над регіоном, Донбас залишиться невизнаною сірою зоною, який в кращому разі чекатиме кілька років, допоки або Росія змінить свою позицію і дозволить собі анексію ще й Донбасу, або центральна влада в Києві матиме волю і ресурси, щоб повернути Донбас Україні. Друга група (безпосередніх учасників захоплень та інших протиправних дій) прихильників сепаратизму

відмовляється миритися з тим, що Росія не збирається приєднати Донбас, оскільки за українськими законами не всі протестувальники підпадуть під амністію, і багато з них за умови відновлення контролю з Києва над Донбасом будуть нести серйозну кримінальну відповідальність за свої дії. Саме тому ці дві категорії людей активно поширюють ідею про неминучість доброї волі Росії щодо Донбасу, хоча підстав для таких очікувань немає.

Висновки

Перспективи відновлення стабільності в Донбасі є достатньо примарними. Насамперед тому, що навіть за умови відновлення контролю Києва над регіоном і призупинення прихованого, але реального впливу Росії на сепаратистські рухи Донбас на довгі роки залишатиметься регіоном з високим рівнем недовіри до Києва, несприйняття Києва як джерела легітимної і легальної влади. Президентські вибори навряд чи будуть повноцінними у Донецькій та Луганській областях. В кращому разі вдасться або провести їх лише на частині території Донбасу, або вони відбудуться, проте з катастрофічно низькою явкою у тих районах, де сепаратизм став найбільш поширеним. В будь-якому разі саме через кризу на Донбасі цим президентським виборам не вдасться повністю виконати їхні головні функції: об'єднати країну на основі самого факту обрання нового президента та легітимізувати новий порядок, за якого країна має жити після Майдану. Фактор Росії залишається впливовим, але не таким, як того хотілось би прихильникам розколу України. Фактів готовності Росії приєднати, окрім Криму, і Донбас наразі немає. Сценарій підтримки високого рівня нестабільності, напруженості та беззаконня в регіоні є більш вигідним і менш дорогим для Росії, яка зараз, здається, взяла курс на відмежування від сепаратистських рухів в Україні, аби відтягнути чи унеможливити застосування до неї третього «кошику» санкцій. Очевидним залишається той факт, що доля Донбасу на найближчі 5–10 років – це доля просто нестабільного регіону, але в складі України, або доля «сірої зони», контролювати яку будуть хіба що місцеві «активісти» за незалежність з російською зброєю в руках.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «ДІ»:

Ірина Бекешкіна

Марія Золкіна

Юлія Ільчук

Олексій Сидорчук

Головний редактор випуску: Ірина Філіпчук